

XIV. MEĐUNARODNI KROATISTIČKI ZNANSTVENI SKUP

PEČUH, 2019.

XIV. MEĐUNARODNI KROATISTIČKI ZNANSTVENI SKUP

NAKLADNIK/KIADÓ
Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj
Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete

ZA NAKLADNIKA/FELELŐS KIADÓ
Stjepan Blažetin

UREDIO/SZERKESZTETTE
Stjepan Blažetin

OBLIKOVANJE NASLOVNICE /BORÍTÓTERV
Colour Design Kft.

RAČUNALNA PRIPREMA/TIPOGRÁFIA
„PONT 2002“ Bt., Pécs

TISAK/NYOMDAI MUNKÁLATOK
Kódex Nyomda Kft. Pécs

NAKLADA/PÉLDÁNYSZÁM
200

ISBN 978-963-89731-5-3

A kötet megjelenését a **NEMZ-KUL-19-1002** azonosító számon nyilvántartott pályázat keretében a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatta.

KAZALO

PLENARNA IZLAGANJA

Krešimir MIĆANOVIĆ (Zagreb)

Sabor Trojedne Kraljevine u 1860-ima o nazivu jezika narodnog 11

Silvestar BALIĆ (Pečuh)

Hrvatski tisak na području današnje Mađarske u godinama nakon
I. svjetskog rata 27

HRVATSKO-UGASKA NAGODBA

Liljana KOLENIĆ (Osijek)

Jezik i stil triju govora u Hrvatskom saboru
(I. K. Sakcinski 1843., A. Starčević 1861., I. Mažuranić 1886.) 53

Ivan MARKOVIĆ (Zagreb)

Još bilježaka o jeziku Ante Starčevića 69

Ladislav HEKA (Segedin)

Ovlasti Kraljevine Hrvatske na temelju Hrvatsko-ugarske nagodbe 90

Katarina IVON (Zadar)

Predodžba Habsburške Monarhije u zadarskoj periodici druge polovine
19. stoljeća (*Narodni koledar, Katolička Dalmacija, Smotra dalmatinska*) 100

Kristina KINKELA VALČIĆ (Opatija)

Riječko – ugarske veze 116

Denis NJARI (Osijek)

Laslovanin u Austrijsko-sardinijskom ratu – studija slučaja
povijesti emocija 122

PRVI SVJETSKI RAT

Vlasta MARKASOVIĆ (Vinkovci)

Satirično i komično viđenje rata Ante Neimarevića u
romanu „1914. -1918.“ 135

Marica LIOVIĆ (Osijek)

Antiratni diskurs u romanima *Dolje s oružjem!* Berthe von Suttner
te *Hanka: ratne uspomene* Zofke Kveder 157

Zdravka SKOK (Čakovec)	
Lingvostilistička interpretacija novele <i>Bitka kod Bistrice Lesne</i> Miroslava Krleže	172
Hrvoje MESIĆ (Osijek)	
Crveno i crno: kulturološka slika osječkog Nutarnjeg grada za vrijeme Velikog rata u zapisima Roberta Bezetzskog.....	187
Boris KIŠ (Donji Miholjac), Kristina KIŠ (Osijek)	
Zeleni kadar u Hrvatskoj / Green cadres in Croatia.....	209
Mirisa KATIĆ (Zadar), Robert BACALJA (Zadar)	
„Žensko pitanje“ u časopisu <i>Zora</i> 1917. – 1918.....	231
Katarina ČELIKOVIĆ (Subotica)	
Nakladništvo bačkih Hrvata tijekom Prvoga svjetskog rata	246
Robert HAJSZAN (Güttenbach/Pinkovac)	
Godišnjice *170/150/100/100/80/50* Gedenkjahr Godišnjice na “8” u austrijskoj historiografiji	258
Vladimir NIMČEVIĆ (Subotica)	
Uloga podunavskih Hrvata u priključenju Vojvodine Srbiji 1918. godine.....	263
Ante BEŽEN (Zagreb)	
Tematika Prvog svjetskog rata u aktualnim školskim programima i udžbenicima hrvatskoga jezika u Hrvatskoj	290
Martina KOLAR BILLEGE (Zagreb)	
Muzejski predmeti kao izvori spoznaje o Prvome svjetskomu ratu u primarnom obrazovanju u Republici Hrvatskoj.....	302

JEZIKOSLOVNE TEME

Ivica VIGATO (Zadar)	
Frazemi i slobodne leksičke sveze u Sukošanskoj matici umrlih (1658.- 1759.).....	313
Jadranka MLIKOTA, Ana LEHOČKI-SAMARDŽIĆ (Osijek)	
Sintaktičko nazivlje u hrvatskim gramatika na mađarskom (etničkom i jezičnom) prostoru početkom 20. stoljeća.....	324
Borko BARABAN (Osijek), Melita ALEKSA VARGA (Osijek)	
Hrvatsko-mađarske paremiološke veze: Doprinos Ede Margalića paremiologiji 19. stoljeća	341
Indira ŠABIĆ (Tuzla)	
Proces egzonimizacije u savremenome bosanskom jeziku (importacija egzonima tipa Mađarska, Pečuh, Mohač i sl.).....	357

Marija Znika (Zagreb)	
Hrvatski standardni jezik danas.....	372
Ernest BARIĆ (Pečuh)	
Hrvatski toponimi i mikrotoponimi (u Mađarskoj) u žrvnju povijesnih i političkih mijena	381
Đuro BLAŽEKA (Zagreb)	
O inačicama nastalima zbog prijelaza samoglasnika kao stilskim sredstvima u preloškoj skupini međimurskog dijalekta	389
Živko GORJANAC (Baja)	
Neke svojstvenosti salantskoga bošnjačkohrvatskog i bačkomonoštorskoga šokačkohrvatskog govora.....	404
Katalin HERGOVICH (Zagreb, Sambotel)	
Jezična lojalnost Hrvata u Plajgoru <i>Mom pradjedu, Martinu Hergovichu</i>	411

KNJIŽEVNOZNAJSTVENE TEME

Sanja JUKIĆ (Osijek)	
Medijski stilemi u piktopjesmama Lajosa Kassáka i pjesništvu hrvatskih zenitista.....	427
Tina VARGA OSWALD, Eldina LOVAŠ (Osijek)	
Esterházyjevi kao povijesne i fiktionalne figure u romanu <i>Harmonia caelestis</i>	442
Jakov SABLJIĆ (Osijek)	
Aksiološko-imagološki lik povijesne stvarnosti u <i>Turskom zrcalu</i> Viktora Horvátha.....	472
Anica BILIĆ (Vinkovci)	
Sva Tenina lica ili udes ženstvenosti Feminističko čitanje pripovijetke <i>Tena</i> Josipa Kozarca	486
Kristina PETERNAI ANDRIĆ (Osijek)	
Reprezentacija tjelesne razlike u drami „Moj sin samo malo sporije hoda“ Ivora Martinića.....	508
Dragica DRAGUN (Osijek)	
Fiktionalno-znanstvena proza (Julijana Matanović i Anka Dorić One misle da smo male).....	517
Ivana ŽUŽUL (Osijek)	
Predodžbe književnohistoriografskih narativa o hrvatskoj književnosti u dijaspori.....	533

KULTUROLOŠKE TEME

Vjekoslav BLAŽETIN (*Zagreb*)

Karikature J. B. Tita u satiričkim časopisima i *Narodnom kalendaru*.....549

Teodora VIGATO (*Zadar*)

Zadarski kazališni život u sjeni Informbiroa568

Željko PREDOJEVIĆ (*Bratislava*)

O pučkim postupcima i vjerovanjima za prizivanje kiše iz južne

Baranje u kontekstu dvovjerja.....581

Sonja PERIŠKIĆ PEJAK (*Bački Monoštor*)

Uskrsni običaji u Monoštoru sredinom 20. stoljeća594

Viktorija GERDEŠIĆ (*Pečuh*)

Sastavnice brenda države – teorija i praksa u slučaju Hrvatske611

Ivančica BANKOVIĆ-MANDIĆ, Kristina KATALINIĆ (*Zagreb*)

Mađarska, mađarski jezik i kultura u hrvatskom kao J1 i J2.....623

Vesna BJEDOV, Ana MIKIĆ ČOLIĆ (*Osijek*)

Zastupljenost nastavnih zadaća i ishoda učenja u pripremanju

nastavnoga sata hrvatskoga jezika.....631

XIV. MEĐUNARODNI KROATISTIČKI ZNANSTVENI SKUP

Pečuh, 19-20. listopada 2018.

Organizatori:

*Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj
Katedra za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu
Slavistički odbor Regionalnog centra Mađarske akademije znanosti
Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata*

Mjesto održavanja skupa:

*Zgrada Regionalnog centra Mađarske akademije znanosti
MTA Székház Pécs, Jurisics M. u. 44.*

Znanstveni skup je ostvaren potporom

*Ministarstva ljudskih resursa Mađarske
Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske*

O pučkim postupcima i vjerovanjima za prizivanje kiše iz južne Baranje u kontekstu dvovjerja

SAŽETAK

Radom će se prikazati pučki postupci i vjerovanja vezani uz prizivanje kiše koji su se prakticirali u južnoj Baranji do druge polovice dvadesetog stoljeća u kontekstu vjerskog dvovjerja. Rad je podijeljen u dva dijela u kojima će se prikazati pučki postupci i vjerovanja vezani uz kišu motivirani nekršćanskim (dodolski djevojački ophodi) i kršćanskim (molitve i pjesme za prizivanje kiše) svjetonazorom. Na koncu se donosi zaključak da su se pjesme i molitve za prizivanje kiše vjerojatno uvrštavale u molitvene knjige i pjesmarice i u 20. stoljeću jer je kler želio istisnuti poganske običajno-obredne prakse svojih vjernika koje su se u regiji prakticirale do osamdesetih godina dvadesetog stoljeća.

Ključne riječi: prizivanje kiše, dodole, molitvenici, crkvene pučke pjesme, južna Baranja, vjersko dvovjere

1. Uvod i metodologija.

Ovim radom² pokušat će se prikazati pučki postupci i vjerovanja vezani uz prizivanje kiše koji su se prakticirali u južnoj Baranji do druge polovice dvadesetog stoljeća u kontekstu vjerske dvojnosti ili dvovjerja, odnosno prikazat će se pučki postupci i vjerovanja vezani uz kišu motivirani nekršćanskim (dodolski djevojački ophodi) i kršćanskim (molitve i crkvene

¹ Katedra slovanskih filologija, Filozoficka fakulta Univerzita Komenského v Bratislave, Gondova 70/2, 811 02 Bratislava, zeljko.predojevic@uniba.sk

² Štúdiá vznikla v rámci riešenia grantového projektu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky VEGA 1/0304/18 Percepcia nadprirodzena v jazykoch a kultúrach Slovanov s akcentom na západoslovanský a južnoslovanský areál. (Rad je nastao u okviru znanstveno-istraživačkog projekta Percepcija nadnaravnoga u jezicima i kulturama Slavena s naglaskom na zapadnoslavenski i južnoslavenski areal).

pučke pjesme za prizivanje kiše) svjetonazorom, te pokušati uvidjeti ima li između ovih postupaka za prizivanje kiše kakvih poveznica. Termin dvovjerja (rus. *dvoeverie*; eng. *dual belief*) dolazi iz ruskog jezika gdje se kao termin javlja već u srednjem vijeku, a označavao je vjerovanja pokrštenog slavenskog seljaka koji je sudjelovao u životu crkve, a još uvijek čuvao predaju svoje stare vjere i njezinih obreda. Ono je u slavenskih naroda trajalo stoljećima, a jasno prepoznatljivi tragovi očuvali su mu se sve do danas (usp. Katičić 2008: 17). U najširem smislu dvojno vjerovanje znači isprepletenost, međusobni utjecaj, suradnju, a ponekad i kombinaciju (sinkretizam) dva različita kulturna modela: poganstva (pretkršćanstvo) i kršćanstva (usp. Brzozowska-Krajka 2006: 16). Vjerska dvojnost pretkršćanskih i kršćanskih načela se najčešće izražava u magijskim postupcima (usp. Brzozowska-Krajka 2006: 16) i veže se uz seljački radnički sloj stanovništva kojem su ova dva svjetonazora bili komplementarni, a ne konkurentni sustavi (usp. Vukelić 2012: 346).

Iako dodolski ophodi i crkvena pučka pobožnost nisu direktno povezani postupci za prizivanje kiše, govorit će se o njihovom istovremenu supostojanju, a potom i ukazati na mogućnost da je njihov oblik motiviran kršćanskim svjetonazorom potican od klera upravo kako bi se iskorijenili prežici stare slavenske religije u slavenskoga puka. Osim toga ukazat će se i na kršćanske elemente koji su se vremenom počeli pojavljivati i u dodolskim pjesama vjerojatno iz razloga kako bi poganske pjesme postale prihvatljivije i kršćanskom puku koji je u kazivanjima o dodolskim ophodima ukazivao na svojevrsan odmak od njihovih običajno-obrednih praksi.

Rad je podijeljen u dva dijela – u prvom će se ukratko govoriti o dodolskim ophodima i pjesmama u regiji, a u drugom o molitvama i crkvenim pučkim pjesmama za prizivanje kiše. Korpus na kojem se provodi istraživanje čine prethodna istraživanja dodolskih ophoda u regiji (Stepanov 1949; Vlašić 1992; Dvornić 2008) i moja terenska istraživanja zabilježena u rukopisnoj zbirci Baranja 2009.-2016.³, te molitvenici i pjesmarice koje su se koristile u regiji kroz dvadeseto stoljeće s naglaskom na sljedeća četiri: *Vrata nebeska* Stipana Gerdenića prvi puta tiskana 1837. godine, *Slava Božja* Lajče Budanovića prvi puta tiskan 1901. godine, *Vinac bogoljubnih cerkvenih pisamah* Marijana Jaića, prvi puta tiskan 1827. godine te *Duhovna radost* Grgura Cserhátija i Antuna Priszlingera tiskana 1940. godine.⁴

³ S dodatnim novim upotpunjenim kazivanjima koja se tiču vremenskog razdoblja izvođenja ophoda u regiji.

⁴ Cijeli naslovi molitvenih knjiga su navedeni u izvorima.

2. Do(j)dolski ophodi i pjesme

Djevojački dodolski⁵ ophodi za prizivanje kiše osim u Hrvatskoj, poznati su i na širem području balkanskog areala te iako se ne može zasigurno govoriti o njihovom postanju, smatra ih se pretkršćanskim te se primjećuje da su uglavnom slični na područjima na kojima se izvode (usp. Čulinović-Konstantinović 1964; Dragić 2012: 53; Mirchevska 2016). U južnoj Baranji su djevojke koje sudjeluju u ophodima nazivali *dodolama* i *dojdolama*, a ophodi su zabilježeni u selima Torjanci, Duboševica, Šumarina, Baranjsko Petrovo Selo (Vlašić 1992:72), Luč (Stepanov 1949) te Jagodnjak i Branjina (Dvornić 2008, Predojević 2009-2016). Iako su se ophodi izvodili u etnički raznolikim naseljima, prema kazivanjima (Predojević 2009-2016) i ranijim istraživanjima (Stepanov 1949; Vlašić 1992:72; Dvornić 2008: 158) primjećuje se da su u ophodnim procesima sudjelovale uglavnom Romkinje, te da kazivači prema dodolskim ophodima iskazuju određeni odstup. Već 1949. godine Stjepan Stepanov je pri opisu ophoda zapisao i komentar:

„Uglavnom se vrlo teško odluče da to pjevaju, jer smatraju to „ciganskim poslom“ dakle sramotom. Morao sam nekoliko sela obići, dok sam i sakupio, pošto cigana u Baranji tako reći više i nema, bar ne „čgera“, većinom samo još muzikanata.“ (Luč, 1949. Zapisao Stjepan Stepanov, Stepanov 1947.-1949. rkp. Dokumentacija IEF, br. 172.)

Moji kazivači iz sela Branjine reagiraju na upite o dodolskim ophodima slično kao i Stepanovljevi. Uglavnom ne znaju stihove koje su djevojke u ophodima pjevale, osim pripjeva „Oj, dojdolo, dojdolo!“, ne sjećaju se cijelog tijeka dodolskog ophoda te ih opisuju u kratkim crtama, što je i razumljivo s obzirom na vremenski odstup od odvijanja običaja u selu i samih kazivanja.⁶ Prema kazivanjima ophodi su se u selu Branjina izvodili još osamdesetih godina 20. stoljeća:

„To su Ciganice išle, jedna je v sredini išla, a druge okoli nje. Na jednu su nametale puno zelena granja i išle su prosit kišu. Išle su kad dugo nije bilo kiše. Pred kućom bi gazda polio tu koja je bila

⁵ Prema Vesni Čulinović-Konstantinović (1964: 76) riječ je o prigodnim ruralnim običajima magijskoga značenja: izabrana, posebno opremljena skupina obilazi selo izvodeći propisane obrede, popraćene odgovarajućom pjesmom, kako bi u sušnome razdoblju izazvala kišu. Sudjeluju (intaktne) djevice, od kojih je jedna sva uvijena u zelenilo. Pred svakom kućom otpjevaju, uz ritmičke pokrete, zaziv za kišu, s refrenom Oj, dojdo! Oj, dojdole! Osobu u zelenilu, koja pritom miruje i šuti, domaćini poškrope vodom, a ostale daruju.

⁶ Svi su zapisi zabilježeni nakon 2010. godine.

spremljena. Ja ne znam kaj su popevale, po ciganski. Još osamdesetih su išle.“ (Branjina, 2010. Kazivala Barica Kos)

„Obično su bile Ciganke išle, jer njima je dobro došlo. I onda su žene odrezale komad slanine, komad kruha i napune one džepove. Obukle se u zeleno sa travom onako i onda su pjevale po selu „Oj dojdole!“ (Branjina, 2013. Kazivao Živojin Ostojić)

Kod nas u Branjini su u dodole išle žene, Ciganice. Zelenila su stavile na sebe i pjevale su pred kućama. Za kišu su to išle. Tak osamdesetih su još išle. (Branjina, 2019. Kazivala Maca Copak)

„To su Ciganke išle. Jako nam lijepo izgledalo. Bile su zamaskirane. Neš su si povezale, neakave marame su imale. Nisu išle obučene kao svak'dan. I onda su one nešto vodu, pa su išle okoli. Nisu išle baš u svaku kuću. Tam kdi smo bili malo bolji, tu su onda došli. Ljudi su im davali na poklon kobasice, slanine i tak, šta bilo. Jaja. To su one išle pjevati i prosit odmah.“ (Branjina 2013. Kazivala Viktorija Županić)

Iako većina kazivača napominje da su u dodole išle uglavnom Romkinje, prema zapisima Olgice Vlašić (1992: 72) i Milana Dvornića (2008: 158) u ophodima su ponekad sudjelovale i Šokice i pravoslavke, uglavnom one slabijeg imovinskog statusa jer su bile motivirane darovima (uglavnom hrana) koje su im nakon obreda darivali domaćini čije su kuće ophodili. Iz ovih podataka vidno je da je kršćanski puk imao dvojak odnos prema dodolskim ophodima – uglavnom ih negiraju kao dio svoje tradicijske baštine, ali u njima ponekad i sudjeluju iz ekonomskih razloga kao sudionici ophoda, no uglavnom kao domaćini koji dodole primaju u svoj dom. Pretpostavlja se da kršćanski puk dodole odbija prihvatiti kao dio svoje tradicijske kulture upravo iz razloga što nisu u skladu s crkvenim učenjem. Nadalje, valja uvažiti i moguću autocenzuru u kazivanjima iz želje da se kazivači katolici predstave kao odvojene zajednice od Roma. Naime, u „kolektivnom imaginariju stvoreni su stereotipi o Romima kao o osobama koje krađu, koje su prljave, koje smrde, koje lažu, koje se tuku i izazivaju nered i koje se bave vraćanjem“ (Škiljan – Babić 2014: 151), stoga ukoliko kazivači naglašavaju da su Romkinje sudjelovale u dodolskim procesijama, pretpostavlja se da se oni sami time ne žele reprezentirati.

U nastavku će se analizirati stihovi dodolskih pjesama prema vremenu njihova zapisa. Iako su podaci o dodolskim ophodima i pjesmama u južnoj Baranji rijetki, sačuvano je nekoliko inačica pjesama koje će se objedinjene prikazati u sljedećoj tablici. Njihov raspored podijeljen je prema mjestu

njihova izvođenja – na ulici ili kod domaćina, a tekstovi pjevani kod domaćina poredani su i kronološki.⁷

Na ulici	Mi idemo preko sela, oj dojdole, dojdole A oblaci preko neba, od dojdole, dojdole (Branjina, Dvornić 2008: 158)			
Pred kućom/ pored bunara	Oj, dodolo, oj, dodolo /riječ je očito pocigančena/ Da nam padne rosna kiša, Da nam pokisne crna zemlja, Da nam raste kukuruz, Kukuruz i pšenica, I tančica konopljica. To dojdola boga moli. (Luč, 1949. Zapisao Stjepan Stepanov, Stepanov 1947.- 1949. rkp. IEF, SS2, br. 172)	Oj dojdole! Sveti Petar Boga moli, oj dojdole! Da pokisne rosna trava, oj dojdole! (Jagodnjak. Vlašić 1992: 172)	Oj dojdole, Da nam padne rosna kiša, oj dojdole, Sveti Petar baštu gradi, A Marija cvijeće sadi, oj dojdole. Da nam padne rosna kiša, oj dojdole, Da pokisne ravno polje, Da nam raste žito bolje oj dojdole (Torjanci. Vlašić 1992: 172)	Sveti Petar baštu gradi, oj dojdole, dojdole, A Marija luka sadi, oj dojdole, dojdole. Naša doda moli Boga, oj dojdole, dojdole, Da nam padne rosna kiša, oj dojdole, dojdole, Da orosi polje žita, oj dojdole, dojdole, Da nam žito bolje rodi, oj dojdole, dojdole (Jagodnjak. Dvornić 2008: 158)
Završna pjesma	Tresi se, dojdolo! Tresi se, dojdolo! (Branjina, Dvornić 2008: 158)			

Tablica 1. Dodolske pjesme iz južne Baranje

Prema usporednom pregledu dodolskih pjesama koje su se izvodile u dvorištu domaćina zamjećuje se da sve inačice, osim one koju je zabilježio Stjepan Stepanov 1949. godine, spominje ime svetoga Petra⁸. Točni podaci kada su zabilježene pjesme koje navode Olgica Vlašić nisu poznati⁹, a Milan Dvornić svoje zapisuje koncem 20. stoljeća. No, poznato je da su Stepanovljevi zapisi rezultat prvog velikog terenskog istraživanja južne Baranje koje je predvodio Muzej Slavonije¹⁰, a da su raniji zapisi iz regije rijetki¹¹ i među njima

⁷ Pošto cilj ovog rada nije rekonstrukcija dodolskih ophoda, za detaljnije podatke o ophodnim procesima vidi Vlašić (1992), Dvornić (2008) i Stepanov (1947.-1949).

⁸ S obzirom na pretkršćansko podrijetlo analiziranih pjesama, uvođenje imena Marije ne možemo sa sigurnošću smatrati i kristijanizacijom, stoga će se ono ispustiti iz analize.

⁹ Autorica samo navodi da su podaci o kojima govori nastali na temelju podataka prikupljenih za potrebe Centra za etnološku kartografiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (usp. Vlašić 1992: 169).

¹⁰ Stjepan Stepanov je na inicijativu Muzeja Slavonije i njegove tadašnje ravnateljice Danice Pinterović, sa skupinom istraživača iz navedenoga muzeja u razdoblju od 1947. do 1949. godine kako sam kaže „obilazio gotovo sva sela u Baranji (a neka i dva puta).“ (Stepanov 1958: 219).

¹¹ Prvi poznati nam tekstovi narodnih pjesmama iz južne Baranje zapisani su u rukopisnoj zbirci akademika Vinka Žganca Narodne popievke iz Bačke, Baranje i Srijema (1932.-1938.) u dva sveska (Žganec, IEF 1 i 2) koja se čuva u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu.

se ne nalaze dodolske pjesme. Stoga ukoliko se da pretpostaviti da su Stepanovljevi zapisi dodolskih pjesama najstariji u regiji, a u njima se ne spominje ime svetog Petra, a u inačicama koje su kasnije zabilježene se spominje – tada se može zaključiti da je u drugoj polovici 20. stoljeća došlo do kristijanizacije dodolskih pjesama uvodeći u njih elemente kršćanstva (imena svetaca). Ovakav postupak prilagodbe starijih pjesama novijem dobu imantan je usmenoj kulturi, no u ovom slučaju nameće se pitanje tko je kristijanizirao dodolske pjesme ukoliko su ih izvodile uglavnom Romkinje. Iako se ne može konkretno odgovoriti na postavljeno pitanje mogući smjerovi su dvostruki – ili su ih kristijanizirali kršćani, a u kazivanjima se ne žele predstaviti kao oni koje dodolske ophode izvode, ili su ih kristijanizirali Romi kako bi ih približili domaćinima u čije su domove odlazili pjevati u ophodima. Naravno, za bilo kakvu tvrdnju postoji malen broj zapisanih kazivanja, stoga se konkretan zaključak ne može niti izvoditi, već se mogu samo navesti moguće pretpostavke.

3. Prizivanje kiše u molitvama i crkvenim pučkim pjesmama

Poseban crkveno-pravni položaj regije kroz 20. stoljeće uvjetovao je i posebnosti u pučkoj pobožnosti. Naime, iako je južna Baranja nakon Trianonskog sporazuma iz 1920. godine bila izdvojena iz mađarskog državno-pravnog teritorija, ona je ostala pod okriljem pečuške biskupije sve do 1971. godine. Iz toga razloga u njoj su se koristile molitvene knjige i pjesmarice koje se nisu koristile u drugim dijelovima Hrvatske. Iako ih je bilo više, u ovom radu analizirat će se one koje su u regiji bile najpopularnije (usp. Kuna 2015), a riječ je o molitvenicima *Vrata nebeska* Stipana Gerdenića (1845) i *Slava Božja* Lajče Budanovića (1908; 1937), pjesmarici *Vinac bogoljubnih pisamah* Marijana Jaića¹² (1827) te molitveniku i pjesmarici *Duhovna radost* Grgura Cserhátija i Antuna Priszlingera (1940). Sastavljači tih molitvenih knjiga i pjesmarica uzor su našli u njemačkoj i mađarskoj pučkoj crkvenoj popijevki (usp. Hadžihusejnović Valašek 2014; Primorac 2017: 214).

U analiziranim molitvenim knjigama nalaze se i molitve i pučke crkvene pjesme za prizivanje kiše. Molitve su otisnute u molitvenicima Stipana Gerdenića, Lajče Budanovića te Grgura Cserhátija i Antuna Priszlingera. Zamjećuje se da u ovim molitvenim knjigama postoje razne molitve i pjesame kojima je nakana moliti za bolje vremenske uvijete, a sve ciljem da se ne ugroze usjevi (pr. *U vrime velikih oblika* i *Kad je povodnja, za čisto vrime*

¹² Pjesmarica fra Marjana Jaića bila je izrazito popularna i izvan regije, te je služila kao uzor sastavljačima molitvenih knjiga koje su se koristile u regiji.

(Budanović 1908: 364-365; Cserhádi i Priszlinger 1940: 288-289), *Za isprositi vedrinu* (Gerdenić 1845: 74) i dr.), a ovim radom koncentrirat će se isključivo na one kojima je cilj moliti za kišu. Riječ je o tri molitve: *Molitva u vrime suše* (Gerdenić 1845: 73-74), *Molitva za kišu* (Budanović 1908: 363-364; Cserhádi i Priszlinger 1940: 287-288) i *Crkvena molitva za kišu* (Budanović 1908: 364; Cserhádi i Priszlinger 1940: 288). Usporednom analizom molitvenika i molitvi uvida se da je najstarija zabilježena molitva iz Gerdenićeva molitvenika naslovljena kao *Molitva u vrime suše* poslužila kao uzor Budanoviću pri sastavljanju njegovih molitvi za kišu, a Budanovićeve molitve su pak u cijelosti preuzete u Cserhátijeve i Priszlingerovu *Duhovnu radost* koja se u cijelosti uvelike i oslanja na Budanovićeve *Slavu Božju* (usp. Primorac 2017: 216).

Molitva u vrime suše	Molitva za kišu	Crkvena molitva za kišu
<p>Bože! U komu živimo, gibamo se i jesmo, udili nam kišu ugodnu, na sadašnjim pomoćima zadosta providjeni vikovita sigurnije želimo. Dopusti, molimo te, svemogući Gospodine! da mi koji u tugi našoj u tvoje milosrđe ufamo, protiv svima suprotivštinama po tvom zaštićenju vazda sačuvani budemo. Daj nam, molimo te Gospodine, hasnovitu kišu i lice zemlje s nebeskim vodama natopi. Po Gospodinu našem Isukrstu sinu, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha svetoga Bog po sve vike vikah. Amen. (Gerdenić 1845: 73-74)</p>	<p>Bože i Gospodine, naravi u kojem živimo, krećemo se i jesmo: u tvojih je ruku i kiša i lipo vrime, te nas i jednim i drugim možeš usrećiti ili karati: velika suša evo nam, da se unište svi naši trudovi, molimo te dakle, da nam zemlju blagom kišom nakvasiš. Mi smo doista veliki grišnici i tvoje blagodati nevridni; nego ti nas pomiluj, jer evo priznajemo grihe i za njih se kajemo. Usliši nam molitve, oprosti grihe i polja blagotvornom kišom blagoslovi, da žedna zemlja na novo oživi i plodovi joj uspivati i dozriti uzmognu. Zahvalno ćemo ovaj dar od tebe primiti od tada većom zaufanosću prositi vikovita dobra i za nje te na vike slaviti. Po Isukrstu, Gospodinu našem, Amen. (Budanović 1908: 363-364)</p>	<p>(Izmoli tri „Oče naš“-a, tri „Zdravo Marije“, „Slava Ocu“ i dodaj ovu molitvu)</p> <p>Pomolimo se. Bože! U komu živimo, gibamo se i jesmo, kišu nam ugodnu udili, da u sadašnjim potrebama zadovoljno pomoženi vikovita pouzdanije poželimo. Po Isukrstu, Gospodinu našem, Amen. (Budanović 1908: 364).</p>

Tablica 2. Usporedni pregled molitava za kišu

Osim molitvi, zabilježene su i crkvene pučke pjesme za prizivanje kiše. Prva zabilježena pjesma¹³ otisnuta je u zbirci pjesama fra Marijana Jaića *Vinac bogoljubnih pisamah*¹⁴ pod naslovom *Pisma za izprositi kishu* (Jaić 1830: 99-

¹³ Kao i kod molitvi, i u pjesmaricama se javlja i pjesma za isprositi vedrinu ili lipo vrime (usp. Jaić 1830: 100; Cserhádi i Priszlinger 1940: 405)

¹⁴ Prvo izdanje pjesmarice je iz 1827. godine, no pošto do njega nismo mogli doći analiziramo navedene u tekstu.

100) koja se već u Jaićevim kasnijim izdanjima pjesmarice pojavljuje u različitim inačicama. U pjesmarici iz 1830. godine nalazi se inačica u kojoj poslije svakog dvostiha dolazi i kratki pripjev koji puk treba pjevati zajedno, a koji se već u izdanju iz 1845. godine ispušten. Osim ispuštenog pripjeva i malo izmijenjena naslova pjesme (*Pjesma da se izprosi kiša*) u inačici iz 1845. godine jasno se vidi da su stihovi pjesme prilagođena slovnoj reformi Ljudevita Gaja.

Pisma za izprositi kishu	Pisma da se izprosi kiša
<p>1. Svemoguchi neba i zemlje Otsce Od stvorenja svakog vladaosce; <i>Puk. Daj nam' sad i vazda, rose, a i daxda: Dase polja natope, i svi plodi pokripe.</i></p> <p>2. Svi potoci i sveg' svita vode, Po tvom' daru iz morja izhode. <i>Daj nam' sad.</i> –</p> <p>3. Kada vrilla vodah pomanjkanju, Tad od tebe pomoch izvidjaju. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>4. Prie neg'ti svari postvarashe Tvojse sverhu vodah duh nosashe. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>5. Ti od vodah joshter u pocsetku Stavi jasnu tverdinu nebesku. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>6. Kad tri ljeta nebo nedaxdjashe Zatim srichan oblak daxd davashe. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>7. Oxivishe ljudi, i xivine Kad' ti vodu csini tech iz stine. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>8. Ti Isuse, za glavno zlamenje. Hotti primit po vodi Kershtenje. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>9. Josh nam ljubav hotti ukazati, Kad ti vodu u vino obrati. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>10. Tvoj takojer vas puk srichu stecse Kad Kerv s'vodom iz tvog Boka iztesce. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>11. Za prisveto dakle tvoje Ime, Mi molimo tebe svako vrime. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>12. Gospo sveta, i svi Sveti gori! Molitese da Bog ovo stvori. <i>Daj nam'.</i> –</p> <p>13. Da nas sada molech ovdje csuje, Pak primillim daxdom pomiluje. <i>Daj nam'.</i> – (Jaić 1830: 99-100)</p>	<p>1. Svemogući neba i zemlje Otče Od stvorenja svakog vladaoče; <i>Puk. Daj nam sad i vazda, rose, a i dažda: Dase polja natope, i svi plodi pokripe.</i></p> <p>2. Svi potoci i sveg' svita vode, Po tvom' daru iz morja izhode.</p> <p>3. Kada vrela vodah pomanjkanju, Tad od tebe pomoć izvidjaju.</p> <p>4. Prie neg'ti svari postvaraše Tvoj se svrhu voda duh nosaše.</p> <p>5. Ti od vodah jošter u početku Stavi jasnu tvrđinu nebesku.</p> <p>6. Kad tri ljeta nebo nedaždjaše Zatim sretan oblak dažd davaše.</p> <p>7. Oživiše ljudi, i živine Kad' ti vodu čini teč iz stine.</p> <p>8. Ti Isuse, za glavno zlamenje. Hoti primit po vodi krštenje.</p> <p>9. Još nam ljubav hotdi ukazati, Kad ti vodu u vino obrati.</p> <p>10. Tvoj takojer vas puk sriču steče Kad Krv s vodom iz tvog boka teče.</p> <p>11. Za presveto dakle tvoje ime, Mi molimo tebe svako vrime.</p> <p>12. Gospo sveta, i svi sveti gori! Molite se, da Bog, ovo stvori.</p> <p>13. Da nas sada moleć ovdje čuje, Pak premilim daždom pomiluje.– (Jaić 1845: 160-161)</p>

Tablica 3. Usporedni pregled Jaićeve pjesme za prizivanje kiše iz 1830. i 1845. godine

Iako se o najčešćim izvorima prema kojima je Jaić sastavljao svoj *Vinac* već govorilo (usp. Šundalić 1997), o izvorima prema kojima su sastavljene pjesme za isprositi kišu ili verdrinu još nema podataka, a moguće je da su one sastavljene prema uzoru na pjesme iz Mekinićevih pjesmarica tiskanih početkom 17. stoljeća koje su se koristile među gradišćanskim Hrvatima.¹⁵

¹⁵ Iako to ne možemo tvrditi jer do izvora trenutno ne možemo doći, moguće je da je Jaić pjesme za isprositi kišu i vedrinu sastavio prema uzoru na pjesme iz jedne od dvije pjesmarice Grgura Mekinića kraćih naslova *Duševne pesne* (1609) i *Druge knjige Duševnih pesan* (1611). Naime, u Jembrihovem (2017: 28) opisu Mekinićevih pjesmarica spominju se naslovi pjesama *Pesan proti tuči i germljavini* i *Pesan za vedro vrime ali godinu (kišu o A.J.)* koji odgovaraju naslovima Jaićevih pjesama. Ukoliko je

Pjesma je napisana desetercem, stihom koji ukazuje na usmeno stvaralaštvo, ali u njoj se nalaze i motivi koji ukazuju na njega – primjerice broj tri koji je čest magičan motiv usmenog stvaralaštva. Dugovjekom opticaju ove pjesme, kako u južnoj Baranji, tako i na širem području pečuške i kaločke biskupije gdje su se ove molitvene knjige i koristile, svjedoče nam i dvije pjesme inspirirane njome pod kratkim naslovom *Za kišu* otisnute 1940. godine u molitvenoj knjizi i pjesmarici *Duhovna Radost* Grgura Cserhátija i Antuna Priszlingera.

Molbe nam uslišaj milostivni Bože!	Svemogući neba zemlje oče!
<ul style="list-style-type: none"> - u potreba vapaj naš tebi nek pridje: - - daj nam kišu blagorodnu, - za koju mi sada molbu, - svi skupa činimo. 2. Nebesa razaberi, oblake ti kreni, - kišu ti nam pusti, - zemlju nam pokvasi. - Daj nam kišu. 3. Sklopljenim rukama, molimo te Bože, - milostivnost tvoja uslišit nas može - Daj nam kišu. 4. S ugodnom rosicom zemlju nam pokvasi, - prisušnu tvrđinu njivama raskvasi. - Daj nam kišu. 5. Slava budi Ocu, Sinu jedinomu, - s Duhom svetim, Bogu jednorodjenomu. - Daj nam kišu. <p>(Cserhát i Priszlinger 1940: 599)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - od stvorenja svakog vladaoče: - daj nam sad i vazda - rose, a i dažda: - da se polja natope, - i svi plodi pokripe. 2. Svi potoci i sveg' svita vode, - po tvom' daru iz morja izhode. – Daj nam... 3. Kada vrila vodah pomanjkanju, - tad od tebe pomoć izvidjaju. – Daj nam... 4. Za presveto dakle tvoje ime, - mi molimo tebe svako vrime. – Daj nam... 5. Gospo sveta, i svi sveti gori, - molite se, da Bog, ovo stvori. – Daj nam... 6. Da nas sada moleć ovdi čuje, - pak premilim daždom pomiluje.– Daj nam... <p>(Cserhát i Priszlinger 1940: 599-600)</p>

Tablica 4. Pjesme za kišu iz Duhovne radosti

Primjećuje se da je druga pjesma za kišu skraćena inačica pjesme iz Jaićeva *Vinca* što je također imanentno usmenoj tradiciji, ali u ovom slučaju može biti i samo odluka kantora Antuna Priszlingera. Prva pak, svojom stilizacijom ne odgovara odlikama usmene književnosti, ali Priszlinger i u njezinu sastavljanju uzor nalazi u Jaićevoj, iako samo u ponavljanju pripjeva „Daj nam“ koji je nadopunjen riječju „kišu“.

Prijašnje studije koje proučavaju crkvene pučke pjesme iz Baranje (Begovac 1993; Mihanović Salopek 1994; Hadžihusejnović Valašek 2014) već su upozorile na povezanost pučkog usmenog stvaralaštva s pjesmama koje se nalaze u navedenim molitvenim knjigama i mogućnost da su sastavljači molitvenih knjiga u njih unijeli i usmeno stvaralaštvo. A ovim radom upozorava se i na mogućnost da su ovakve pjesme u te pjesmarice uvedene s ciljem da se vjerskom puku ponudi njemu bliska alternativa za kleru poganske

slučaj da su pjesme istovjetne, tada su one vjerojatno njemačkoga ili mađarskog podrijetla jer Mekinićvi izvori su bili uglavnom njemački ili mađarski molitvenici (usp. Mrdeža Antonina 1997: 307).

načine prizivanja kiše poput dodolskih ophoda. Naime, jedan od razloga sastavljanja tih molitvenih knjiga i/ili pjesmarica bila je i edukacija vjernika (usp. Sekulić 1990), a između redaka se da iščitati da je cilj bio i udaljavanje vjernika od praznovjerja što je vidljivo u riječima Lajče Budanovića koji u *Slavi Božjoj* napominje da „griši onaj, ko se mladom misecu klanja, ili ko viruje u kaku vračku, san ili gatanje, griši onaj ko sramotski govori, piva, pripovida ili rado sluša” (citirano prema Sekulić 1990). Ante Sekulić (1990) govoreći o motivima Lajče Budanovića za sastavljanje molitvenika Slave Božje napominje:

„Lajčo Budanović želi i svoje sunarodnjake, svoje suvjernike poučiti i ojačati u vjeri, u predanosti Bogu, velikom i moćnom Bogu koji bdije stoljećima nad njihovim životima, nad njihovim nživama, nad ”litinom”, ”usivima” i blagosivlje ih rosom i kišom ”u pravo vrime”.

Pri usporedbi ovih pjesmarica s nekim dostupnim nam crkvenim pjesmaricama koje su se koristile u drugim dijelovima Hrvatske, primjerice *Molitve za puk* (1913) u Dalmaciji ili pjesmaricama Antona Stoeckla (1902) i Vilka Novaka (1899), a na koncu i s *Magnifikatom* (1931) zamjećuje se da se u njima ne pojavljuju pjesme za kišu, a u analizirane pjesmarice koje su se koristile u pečuškoj biskupiji ovakve se pjesme uvrštavaju i 1940. godine (usp. Cserhádi i Priszlinger 1940: 599-600). Razlog tomu može biti i činjenica da su se poganski oblici za prizivanje kiše u regiji održali i do osamdesetih godina 20. stoljeća, te se može pretpostaviti da su u vrijeme kada su nastajali molitvenici poput *Slave Božje* ili *Duhovne radosti* u regiji bili još aktivniji.

Zaključno

Prema prikazanim dvojakim istovremenim kršćanskim i poganskim načinima za prizivanje kiše u južnoj Baranji može se pretpostaviti da su lokalni sastavljači molitvenih knjiga i pjesmarica poput Lajče Budanovića, Grgura Cserhátija i Antuna Priszlingera želeći istisnuti poganske običajno-obredne prakse u svojih vjernika, u molitvene knjige i pjesmarice uvrštavali molitve i crkvene pučke pjesme koje bi zamijenile te poganske oblike kršćanskima. Ukoliko su se dodolski ophodi u južnoj Baranji izvodili još osamdesetih godina 20. stoljeća, pretpostavlja da su početkom stoljeća, kada je Lajčo Budanović sastavljao *Slavu Božju* bili mnogo učestaliji. Sam Budanović molitvenikom želi educirati svoje vjernike direktno im govoreći da se trebaju udaljiti od poganstva, a molitve koje se javljaju u njegovoj *Slavi Božjoj*, zajedno s crkvenim pučkim pjesmama koje se javljaju sredinom 19. stoljeća u Jaićevom *Vincu*, i dalje su aktualne i u vrijeme tiskanja molitvene knjige i pjesmarice

Duhovna radost (1940). U isto vrijeme se, koliko nam je poznato, u druge slične pjesmarice koje se rabe diljem Hrvatske pjesme za kišu ne uvrštavaju. Navedeno može biti pokazatelj da kler i dalje „vodi bitku“ s poganskim oblicima za prizivanje kiše na ovom geografskom području, te uvrštavajući molitve i pjesme za prizivanje kiše u molitvene knjige i pjesmarice svojim vjernicima nudi alternativu koja je u skladu s kršćanskim svjetonazorom. Nadalje, u drugoj polovici dvadesetog stoljeća kada je molitvenik *Duhovna radost* koju sumira većinu molitvi i pjesama¹⁶ tiskanih u drugim molitvenicima i pjesmaricama, već bio u širem opticaju među vjernicima, zamjećuje se da dolazi i do kristijanizacije poganskih dodolskih pjesama za prizivanje kiše uvodeći u njih ime svetog Petra. Iako nemamo točan podatak o vremenu zapisa svih kristijaniziranih dodolskih pjesama, znamo da su nekrizijanizirani oblici zapisani 1949. godine, a kristijanizirani poslije njih. Pretpostavlja se da su kristijanizirane kako bi se približile kršćanskom puku koji prema njima ima ambivalentan odnos – u kazivanjima ih prikazuje kao nešto što nije dio njihove tradicijske kulture, ali u praksi ih uživa. Moguće je također da je i ovaj oblik kristijaniziranih dodolskih pjesama u biti indirektan rezultat moguće želje klera da molitvom i pjesmama za kišu iskorijeni poganski način prizivanja kiše.

Iako se ovim radom nudi samo pretpostavka o mogućima načinima kojima je kler kanio iskorijeniti prežitke stare slavenske religije u slavenskoga puka, on i dalje jasno ukazuje na istovremeni suživot pretkršćanske i kršćanske religije u svakodnevnom životu baranjskog, slavenskoga seljaka. Slavenski seljak koji je aktivno sudjelovao u životu crkve i dalje je čuvao predaju svoje stare vjere i njezinih obreda i u kasnim godinama dvadesetog stoljeća, što je jasno vidno i na ovim primjerima za prizivanje kiše iz južne Baranje.

IZVORI

1. Budanović, Lajčo. 1908. *Velika Slava Božja u molitvama i pismama: Kršćansko-katolički molitvenik. S dopuštenjem duhovne oblasti nadbiskupije kalačke Lajčo Budanović, Novi Sad, 1908.*
2. Budanović, Lajčo. 1937. *Mala Slava Božja. Mali molitvenik o pris. sakramentu. Svetotajstvo.*
3. Cserháti, Grgur i Antun Prizslinger. 1940. *Duhovna radost. Molitvenik i pismarica za kršćansko katolički narod. S odobrenjem duhovne oblasti u Kalači sastavili Grgur Cserháti župnik u Dušnoku i Antun Prizslinger kantor u Gari. Budimpešta: Društvo Svetog Stipana.*
4. Gerdenić, Stipan. 1845. *Molitvena knjiga Vrata Nebeska nazvana, iz različitih knjigah u jedno sastavljena, i na duhovnu korist ilirskog naroda izdana po Stipanu Gerdeniću, prepoštu sv. Pavla*

¹⁶ Bitno je napomenuti da se uz navedene molitve i pjesme za prizivanje kiše, u Duhovnoj radosti nalaze još dvije molitve kojima je cilj bio moliti za bolje vremenske uvijete, a riječ je o molitvama „Kad je povodnja, za čisto vrime“ i Molitva proti leda i nevrime“ (usp. usp. Cserháti i Prizslinger 1940: 288-289).

apoštola od Nyir-Palyi, u kral. gradu Pečuhu crkve sv. Augustina župniku, i duhovnog stola prisedniku.

5. Jaić, Marijan. 1830. *Vinac | Bogoljubnih pisamah, | kojese | nediljom, i s' prigodom razli- | csitih svetkovinah pod s. missom | pivati obicsaju; | iz razliciti duhovnih knjigah sastavljen; | i | s' nacsinom csiniti | P u t k r i x a; | po | O. P. Marianu Jaichu, | reda S. O. Franceshka, Derx. kapistranske | misniku | s' dopushtenjem stareshinah na svitlost | izdan. Budim 1830; Pritiskano slovima kraljevske mudroucsne skupshatine.*
6. Jaić, Marijan. 1909. *Vinac bogoljubnih pismah...* Budimpešta.
7. Magnifikat: zbirka crkvenih pjesama. 1931. Zagreb : Kolegij D.[Družbe] I.[Isusove].
8. *Molitve za puk što se pivaju preko svete mise po župama Dalmacije: prevedene iz Rimskoga misala: s dozvolom crkovne vlasti.* Zadar: Narodni list, 1913.
9. Novak, Vilko. 1899. *Crkvena pjesmarica: za ženska srednja učilišta: troglasno sa pratnjom orgulja.* Zagreb : Tiskara C. Albrechta (Jos.Wittasek).
10. Predojević, Željko. 2009.-2016. *Baranja.* rkp. zbirka u vlasništvu Željka Predojevića
11. Stepanov, Stjepan. *Baranja.* 1947.-1949. rkp. Dokumentacija Instituta za etnologiju i folkloristiku.
12. Stoeckl, Antun, i D. Nagy. 1902. *Vienac crkvenih pjesama : što ih pjeva grčko-kat. mladež u Zagrebu.* Zagreb : Grčko-katoličko sjemenište.

LITERATURA

1. Begovac, Ruža. 1993. *Idem spati Boga zvati i Mariju milovati.* Pečuh: Hrvatski institut u Pečuhu.
2. Brzozowska-Krajka, Anna. 2006. „Coexistence or Conflict? The Problem of Dual Belief in Polish Folklor“. *Folklorica* 12, 16. – 27.
3. Čulinović-Konstantinović, Vesna. 1963. „Dodole i prporuše - narodni običaji za prizivanje kiše“. *Narodna umjetnost*, 2 (1), 73 – 95.
4. Dragić, Marko. 2012. „Lada i Ljeljo u folkloristici Hrvata i slavenskom kontekstu“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 5, 43 – 62.
5. Dvornić, Milan. 2008. *Oj, Vidovo, Vidovo: Narodni običaji baranjskih Srba do sredine 20. vijeka.* Beli Manastir: Vijeće srpske nacionalne manjine u gradu Belom Manastiru.
6. Hadžihusejinović-Valašek, Miroslava. 2014. *Kada vrime slavno dođe: crkvene pučke popijevke baranjskih Šokaca.* Đakovo - Zagreb: Đakovačko-osječka nadbiskupija - Koraci baštine.
7. Jembrih, Alojz. 2017. „Protestant Grgur Mekinić: Otac gradišćanskohrvatske duhovne poezije“. *Glas Crkve* 55, 12, 27 – 29.
8. Katičić, Radoslav. 2008. *Božanski boj. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine.* Zagreb/Mošćenička Draga: Ibis grafika.
9. Kuna, Marijana. 2015. „Molitvenici koji su se koristili u Baranjskom Petrovom Selu krajem 19. i početkom 20. stoljeća“. *Godišnjak Ogranka Matice hrvatske Beli Manastir* 11(2014), 12 – 31.
10. Mihanović-Salopek, Hrvojka. 1994. „U povodu novoprikupljene i objavljene usmene vjerske baštine Hrvata u Mađarskoj (Mr. Ruža Begovac: Idem spati Boga zvati i Mariju milovati, Hrvatski institut u Pečuhu, Pečuh 1993, 106 str.)“. *Studia ethnologica Croatica*, 6 (1), 217 – 223.
11. Mirchevska, Mirjana. 2016. „The Villages in the Ethnographic Region of Gorna Reka as Religious-Ritual Communities“. *EthnoAnthropoZoom*, 5, 188 – 213.
12. Mrdeža Antonina, Divna. 1997. „Tradicionalni stih u netradicionalnoj formi“. *Dani Hvarškoga kazališta*, 23 (1), 306 – 316.
13. Primorac, Jakša. 2017. „Recenzije, prikazi i informacije o publikacijama“. *Arti musices*. 47, 1-2, 214 – 219.

14. Sekulić, Ante. 1990. „Lajčo Budanović kao duhovni pisac“. *Zbornik Subotičke danice 1990.*, *Subotička danica 1990.*, 137–152.
15. Stepanov, Stjepan. 1958. „Muzički folklor Baranje“. *Osječki zbornik 4*: 219–240.
16. Škiljan, Filip i Dragutin Babić (2014). „Romi u Podravini i Međimurju i uključenost u hrvatsko društvo: od predrasuda i stigmatizacije do socijalne distance i diskriminacije“. *Podravina*, 13 (25), 141-159.
17. Šundalić, Zlata. 1997. „Crtica o Vincu bogoljubnih pisamah ili ponešto o odnosu Jagić–Kanižlić–Mulih“. *Dani Hvarškoga kazališta*, 23 (1), 417 – 455.
18. Vlašić, Olgica. 1992. „Godišnji običaji u Baranji“. *Studia ethnologica Croatica*, 4 (1), 169 – 174.
19. Vukelić, Deniver. 2012. „Problem dvovjerja kao čimbenika hrvatskog kulturnog identiteta“. *Studia mythologica Slavica*, 15, 343 – 364.

KAZIVAČI¹⁷

1. Copak, Maca, rođena Burazer, rođena 1951. godine u Kneževu. Stanuje u Branjini.
2. Kos, Barica, rođena Beti, rođena 1937. godine u Goričanu, Međimurje, kolonizirana u Branjinu 1946. godine.
3. Ostojić, Živojin, rođen 1924. godine u Branjini, stanuje u Branjini, preminuo 2014. godine
4. Županić, Viktorija, rođena Čovran, rođena 1940. u Železnici, Hrvatsko zagorje, kolonizirana u Branjinu 1946. godine, preminula 2016. godine.

SUMMARY

On folk practices and beliefs for invoking rain from southern Baranja in the context of dual belief

The paper deals with a problem of practices and beliefs related to the invocation of rain that were practiced in southern Baranja until the second half of the twentieth century in context of dual belief. The paper is divided in two parts; first one deals with the problem of non-Christian practices (*dodole*), and the second one with Christian practices (prayers and songs for invoking rain) related to the invocation of rain. Finally, it is concluded that prayers and songs for the invocation of rain were probably included in Catholic prayer books in the twentieth century as the clergy wanted to supplant the pagan ritual practices which were practiced in the region until the 1980s.

Keywords: invocation of rain, *dodole*, prayer books, Christian folk songs, south Baranja, dual belief

¹⁷ Podaci se objavljuju uz dopuštenje kazivača.